

Dyslexiebeleid

Versie: oktober 2022

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Definitie van dyslexie.....	3
3. De signalering en doorverwijzing	4
Aanpassingenlijst.....	4
Brugklas	4
Hogere leerjaren.....	4
Dyslexieonderzoek zonder screening.....	4
4. Dispensatie moderne vreemde talen	5
Vrijstelling tweede moderne vreemde taal vwo	5
Zij-instroom	5
5. Aanpassingen voor dyslectische leerlingen.....	6
Frans in de onderbouw	6
6. Begeleiding en ondersteuning.....	8
Bijlagen	9
Bijlage 1 – Aanpassingen eindexamen	9
Bijlage 2 – Aanpassingen dyslectische leerlingen	10
Bijlage 3 – Beoordelingsmodel schrijftoetsen Nederlands	11
Bijlage 4 – Moderne vreemde talen	14
Bijlage 5 – Overzicht extra tijd.....	15
Bijlage 6 – Luistertoetsen	16

1. Inleiding

In 2004 is op initiatief van het ministerie van OC&W, het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs¹ verschenen. Vanwege gewijzigde exameneisen, toepassing van de wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte in basisonderwijs en voortgezet onderwijs en de voortschrijdende ontwikkeling van ondersteunende technologie is er in 2013 een herziene versie uitgegeven. Dit protocol is nog steeds het geldende document, maar daarnaast is er sindsdien ook (vanuit het Ministerie van OCW) het Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie opgezet. Dit programma wil bevorderen dat scholen systematisch en duurzaam werken aan goed lees- en spellingonderwijs en richt zich op alle betrokkenen bij leesproblemen en dyslexie in zowel het primair onderwijs (po) als het voortgezet onderwijs (vo) en de overgangen daartussen². In het kader van dit programma is er veel (ondersteunende) informatie beschikbaar gesteld op www.dyslexiecentraal.nl.

Op basis van bovenstaande bronnen is dit dyslexiebeleid opgesteld en vormgegeven.

Doelen van dit protocol zijn:

- Dyslectische leerlingen kunnen de opleiding volgen waartoe zij op basis van hun cognitieve capaciteiten in staat zijn.
- Leerlingen vergroten hun functionele lees- en schrijfvaardigheid, zo nodig met hulpmiddelen.
- Zelfredzaamheid van de leerlingen.
- Leerlingen behouden of herwinnen hun gevoel van eigenwaarde en zelfvertrouwen.

Zes uitgangspunten zijn nodig om deze doelen te bereiken:

1. De leerling staat centraal.
2. De leerlingen dienen zich zelf verantwoordelijk te voelen voor het organiseren van hun studie met dyslexie, en actief aan te geven welke ondersteuning ze nodig hebben.
3. De docenten dienen zich verantwoordelijk te voelen voor de benodigde en passende ondersteuning van leerlingen met dyslexie.
4. De ondersteuning vereist een integrale aanpak.
5. De ondersteuning vindt plaats gedurende de gehele schoolloopbaan.
6. De ondersteuning gaat uit van wat werkt bij een leerling en wat een zo groot mogelijk effect heeft.

Organisatie om deze doelen te bereiken:

1. De zorg is preventief en curatief en georganiseerd volgens de zorgcyclus van signaleren, diagnosticeren en handelen.
2. Er is expliciet aandacht voor specifieke taakgerichte begeleiding en het omgaan met dyslexie.
3. De mentor of orthopedagoog is gedurende de gehele opleiding aanspreekpunt voor de dyslectische leerlingen.
4. Er worden ondersteunende faciliteiten binnen de klas en bij toetsing/examens geboden.
5. Er vindt remediëring buiten de klas plaats.

---

¹ De volledige tekst van het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs en alle bijlagen zijn te downloaden op <https://dyslexiecentraal.nl/doen/materialen/protocol-dyslexie-voortgezet-onderwijs>

² Folder Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie (dyslexiecentraal.nl)

2. Definitie van dyslexie

In het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs worden twee definities van dyslexie genoemd.

‘Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau’ (Stichting Dyslexie Nederland).

‘Dyslexie is een specifieke lees- en spellingstoornis met een neurobiologische basis, die wordt veroorzaakt door cognitieve verwerkingsstoornissen op het raakvlak van fonologische en orthografische taalverwerking. Deze specifieke taalverwerkingsproblemen wijken proportioneel af van het overige cognitieve, en m.n. taalverwerkingsprofiel en leiden tot een ernstig probleem met het lezen en spellen van woorden ondanks regelmatig onderwijs. Dit specifieke lees- en spellingprobleem beperkt in ernstige mate een normale educatieve ontwikkeling, die op grond van de overige cognitieve vaardigheden geïndiceerd zou zijn’ (Blomert).

Mogelijke gevolgen van dyslexie voor het leren³:

- Lezen:
  - Traag en niet accuraat (hardop) lezen, ook van bekende woorden.
  - Traag en niet accuraat lezen van teksten bij alle vakken.
- Spellens
  - Traag en niet accuraat spellen bij functioneel schrijven bij alle vakken.
- Leren
  - Problemen met het leren en lezen van losse woorden (zonder context).
  - Door niet nauwkeurig lezen problemen met het maken van multiple choice-vragen, waar kleine verschillen in antwoorden vaak cruciaal zijn.
  - Tekort aan aandachtscapaciteit door de benodigde aandacht voor het lezen.
- Spreken/ luisteren
  - Moeite met het onthouden van uitspraak van woorden en klanken.
  - Moeite met het verstaan van snelle spraak.
  - Moeite met luisteroefeningen wegens gebrek aan tijd.
- Moderne vreemde talen
  - Moeite met onthouden van geleerde woorden, nieuwe klank- tekenkoppelingen, lezen, spellen en relatie leggen tussen spelling, grammatica en betekenis.
- Taak- en werkhouding
  - Ongestructureerd en/ of vluchtig taakgedrag en werkhouding.
  - Moeite met plannen en vasthouden van volgorde in denkstappen.
- Psychologische gevolgen
  - Dyslexie gaat soms samen met een lage zelfwaardering en negatief zelfbeeld.

NB

Bij de manier waarop dyslexie tot uiting komt, is altijd sprake van een individu-gebonden profiel.

---

³ Zie ook hoofdstuk 3.4 in Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs.

3. De signalering en doorverwijzing

Aanpassingenlijst

Aan het begin van het schooljaar wordt door de orthopedagoog geïnventariseerd welke leerlingen een dyslexieverklaring hebben. Alle docenten worden hiervan op de hoogte gesteld door middel van de aanpassingenlijst. Ook leerlingen met een dyslexieverklaring die instromen in een hoger leerjaar worden in deze lijst opgenomen. Ook wordt in SOMtoday gezet dat er bij deze leerlingen sprake is van dyslexie.

Brugklas

Wanneer een leerling al op de basisschool een dyslexieverklaring heeft gekregen, is het van belang dat ouders deze delen met school. Deze verklaring moet zijn afgegeven door een GZ-psycholoog of orthopedagoog-generalist.

Daarnaast wordt er op basis van de informatie uit de aanmelding (ouders en basisschool) gekeken bij welke leerlingen er eventueel sprake zou kunnen zijn van dyslexie. Voor de herfstvakantie worden alle brugklasleerlingen gescreend op dyslexiesignalen. Bij leerlingen die op deze testen uitvallen (in combinatie met de gegevens van de basisschool) wordt in overleg met ouders een dyslexievooronderzoek afgenomen door de orthopedagoog. Naar aanleiding van deze resultaten kan bij een leerling het advies uitgesproken worden om een volledig dyslexieonderzoek uit te laten voeren door een extern deskundige. Het besluit om tot een dyslexieonderzoek over te gaan, ligt altijd bij ouders. Via school kan dit tegen een gereduceerd tarief plaatsvinden bij AOB Compaz. De kosten van een dyslexieonderzoek zijn voor ouders.

Hogere leerjaren

Wanneer een leerling in een hoger leerjaar problemen ervaart met lezen en/of spelling, kan de leerling worden aangemeld bij de orthopedagoog voor een dyslexiescreening. Dit kan gedaan worden door ouders (al dan niet via de mentor), de mentor, een docent, maar ook door de leerling zelf. In overleg met ouders zal deze screening uitgevoerd worden. Naar aanleiding van de resultaten op deze screening (eventueel in combinatie met eerder verzamelde gegevens) kan het advies gegeven worden om de lees- en/of spellingproblemen verder te laten onderzoeken. Dit kan ook via AOB Compaz. De kosten van een dyslexieonderzoek zijn voor ouders.

Dyslexieonderzoek zonder screening

In sommige gevallen willen ouders de dyslexiescreening niet afwachten en gelijk overgaan tot een volledig dyslexieonderzoek. Dit is ook mogelijk.

4. Dispensatie moderne vreemde talen

In de tweede fase van het vwo is een tweede vreemde taal naast het Engels verplicht. In de tweede fase van het havo is een tweede vreemde taal naast het Engels alleen verplicht in het C&M-profiel.

Vrijstelling tweede moderne vreemde taal vwo

De school mag een leerling ontheffing verlenen voor de tweede moderne vreemde taal in het vwo (Uitvoeringsbesluit WVO, artikel 2.9⁴). Op grond hiervan heeft onze school de mogelijkheid om een vwo-leerling die in het bezit is van een geldige dyslexieverklaring in plaats van de tweede moderne vreemde taal een ander vak te laten kiezen (mits dit roostertechnisch mogelijk is). In de onderbouw havo/vwo is gedeeltelijke dispensatie van Duits of Frans mogelijk. De noodzaak van (gedeeltelijke) dispensatie wordt per individuele leerling beoordeeld. De eindbeslissing ligt altijd bij de directeur. Het is niet vanzelfsprekend dat een leerling dispensatie krijgt voor een vreemde taal.

Aan de volgende criteria moet worden voldaan:

1. De leerling beschikt over voldoende capaciteiten voor de onderwijssoort waarin hij/zij zit, waardoor afstroom geen optie is.
2. Er is sprake van voldoende inzet en motivatie.
3. De leerling ervaart dusdanige hinder van de extra vreemde taal, dat daardoor zijn bevordering in gevaar komt, terwijl de capaciteiten wel aanwezig zijn.
4. In de onderbouw: de leerling is in staat zelfstandig te werken. Dit is nodig om de vrijgekomen uren een goede invulling te geven.

De directeur laat zich adviseren door:

1. De teamleider, decaan, orthopedagoog en mentor na overleg met de leerling en ouders.
2. De betrokken docenten.

Op basis van de advisering neemt de directeur een besluit. Wanneer in de onderbouw de gedeeltelijke dispensatie wordt toegekend, wordt schriftelijk vastgesteld waaraan de leerling in de vrijgekomen tijd gaat werken. Dit zal in de meeste gevallen gaan om Nederlands, Engels en/of (in geval van vwo) Duits/Frans. Het doel is bevordering. In de tweede fase vwo kiest de leerling in plaats van de tweede moderne vreemde taal een ander vak binnen de keuzemogelijkheden van de school.

Zij-instroom

Wanneer een zij-instromer op voorhand (gedeeltelijke) dispensatie aanvraagt, moet aantoonbaar zijn, dat bij voldoende capaciteiten de leerling ernstig geblokkeerd werd door het volgen van de vreemde taal waarvoor dispensatie wordt aangevraagd.

Daarnaast moet er een officiële dyslexieverklaring aanwezig zijn, waarin ook de onderzoeksgegevens zijn verwerkt.

Instroom met vmbo-TL diploma in 4 havo:

- Bij keuze profiel C&M: dispensatie van de tweede moderne vreemde taal mogelijk.

Instroom met havo diploma in 5 vwo:

- Profielkeuze N&G, N&T, E&M: de tweede moderne vreemde taal mag vervangen worden door een ander vak.
- C&M: in principe wordt bij dit profiel geen dispensatie verleend.

---

⁴ wetten.nl - Regeling - Uitvoeringsbesluit WVO 2020 - BWBR0045787 (overheid.nl)

5. Aanpassingen voor dyslectische leerlingen

Uitgangspunten:

- De maatregelen zijn alleen op de leerlingen van toepassing die over een geldige dyslexieverklaring beschikken.
- De afspraken moeten duidelijk, helder en uitvoerbaar zijn.

Maatregelen⁵:

1. Direct aan het begin van het schooljaar komt er een lijst met namen van leerlingen waarvoor aanpassingen gelden. Deze aanpassingen zijn altijd gebaseerd op een officiële verklaring/rapportage van een daartoe bevoegde deskundige. Voor het samenstellen en bijwerken van de lijst is de orthopedagoog verantwoordelijk.
2. Toets in schreefloze letter (lettergrootte minimaal 12). Arial 12 is het gangbare lettertype op het Centraal Eindexamen. Verder dient gekozen te worden voor een duidelijk bladbeeld en voldoende afstand tussen de regels. Eventueel is gebruik van een leesliniaal mogelijk als de leesbaarheid onvoldoende is.
3. Toetsen worden in een bestand gemaakt dat direct in te lezen is in Kurzweil (Word/PDF). Leerlingen mogen in principe bij elke toets gebruik maken van de voorleesfunctie van Kurzweil.
4. Spelling en zwakke formuleringen mogen volgens het landelijk protocol op geen enkele wijze de beoordeling beïnvloeden als ze géén onderdeel van de toets zijn.
5. Bij onderdelen die de spellingsvaardigheid toetsen kan een leerling niet lager dan een 3,0 scoren⁶. Dit geldt alleen voor voortgangstoetsen, niet voor school- en eindexamens.
6. Bij het beoordelen van toetsen Nederlands en moderne vreemde talen dienen de officieel goedgekeurde beoordelingsmodellen toegepast te worden⁷.
7. Een dyslectische leerling heeft bij het Centraal Examen recht op 30 minuten extra tijd.
8. Een dyslectische leerling heeft in de niet-examenklassen recht op 20% extra tijd bij proefwerken en schriftelijke overhoringen. Wanneer extra tijd niet mogelijk is, kunnen bij overgangstoetsen eventueel vragen worden overgeslagen ter compensatie. Voor schoolexamens in de bovenbouw is dit voor mavoleerlingen eveneens 20%, een havo-/vwoleerling krijgt 10 minuten per klokuur extra⁸.
De leerling krijgt ook bij luistertoetsen de mogelijkheid aangeboden om in eigen tempo te werken. Ook bij luistertoetsen moet de extra tijd gerealiseerd worden⁹.
9. Indien nodig krijgt de leerling toetsen mondeling aangeboden.
10. De dyslectische leerling mag weigeren twee taalproefwerken op een dag te moeten maken.
11. Onder voorwaarde dat het vak niet wordt gekozen mag er bij havo en vwo de overgang van klas 3 naar klas 4 op de cijferlijst een tekort teveel staan als die bij Frans of bij Duits staat.

Frans in de onderbouw

In de onderbouw van havo/vwo mag een leerling Frans niet laten vallen; wel mag het vak met een zeker behoud van niveau aangepast worden aan de problematiek van leerlingen. Dyslectische leerlingen kunnen kiezen voor het volgen van aangepaste lessen Frans in klas 2 (differentiatie binnen

---

⁵ Zie ook bijlage 2

⁶ Zie ook bijlage 3 en 4

⁷ Zie ook bijlage 3 en 4

⁸ Zie ook bijlage 5

⁹ Zie ook bijlage 6

de reguliere lessen) met daaropvolgend deelname aan de aparte dyslexieklas Frans in klas 3. In klas 3 volgen de leerlingen dan niet meer de reguliere lessen Frans. Het doel hiervan is het ontlasten van de dyslectische leerlingen door het weglaten van een aantal voor dyslectische leerlingen lastige kerndoelen Frans. De cijfers die gegeven worden, tellen gewoon mee voor de overgang naar klas 4. Als een leerling aan dit traject deelneemt, kan hij of zij geen Frans meer kiezen in de tweede fase.

6. Begeleiding en ondersteuning

In de brugklas of in het eerste jaar na de diagnose kan de dyslectische leerling een beroep doen op (twee)wekelijkse ondersteuning door de orthopedagoog. In verdere leerjaren kan de leerling indien nodig eveneens een beroep doen op de orthopedagoog.

De leerlingen worden door de orthopedagoog begeleid door middel van:

- Gesprek(ken) met de leerling (en eventueel ouders) naar aanleiding van het onderzoek.
- Remedial teaching met leerling (individueel of in groepjes).
- Kennismaking met aanwezige faciliteiten.
- Kennismaking met en verwijzen naar compenserende materialen.
- Het geven van tips.
- Oefenen met leerstrategieën en eventueel plannen & organiseren.

De rol van de leerling

De leerling is zich ervan bewust dat hij/zij vanwege zijn/haar leerstoornis zich extra zal moeten inzetten om hetzelfde resultaat te kunnen halen als leerlingen die niet dyslectisch zijn. De leerling probeert samen met zijn/haar begeleiders oplossingen te bedenken en past die ook toe.

De rol van de docent

De docent is op de hoogte van het dyslexiebeleid van de school.

Hij/zij houdt zich aan de afspraken die met een dyslectische leerling zijn gemaakt en houdt zich aan de richtlijnen van de school. De docent is op de hoogte van de ernst van de problematiek en besteedt ieder jaar tijd aan het bevorderen van zijn/haar deskundigheid.

Rol van de mentor

De mentor houdt de ontwikkeling en het welbevinden van zijn/haar leerlingen scherp in de gaten en ziet erop toe dat de leerling voldoende passend onderwijs krijgt aangeboden.

De rol van de ouders

Ouders stimuleren hun zoon/dochter op een positieve manier om ondanks zijn/haar dyslexie op het juiste niveau te presteren. Zij ondersteunen de school in het vastgestelde beleid en houden de school goed op de hoogte van alle relevante zaken rondom de studie van de leerling.

Ondersteuning docenten

De orthopedagoog ondersteunt de docenten. De docenten kunnen bij de orthopedagoog terecht als zij vragen hebben over een dyslectische leerling, over mogelijke hulpmiddelen of over andere dyslexieonderwerpen.

Belangrijke punten uit de begeleiding en contacten tussen de orthopedagoog, leerling, docent en/of ouders worden in het elektronisch leerlingdossier (ELO) SOMtoday geplaatst.

Bijlagen

Bijlage 1 – Aanpassingen eindexamen

Een belangrijk onderdeel van het wettelijk kader vormt artikel 55 van het Examenbesluit.

Lid 1 van dit artikel luidt als volgt:

Artikel 55
1. De directeur kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk af legt op een wijze die aangepast is aan de mogelijkheden van die kandidaat. In dat geval bepaalt de directeur de wijze waarop het examen zal worden afgelegd, met dien verstande dat aan de overige bepalingen in dit besluit wordt voldaan. Hij doet hiervan zo spoedig mogelijk mededeling aan de inspectie.

Op basis van dit artikel kan de directeur de examencondities aanpassen. Het artikel spreekt over de wijze van examinering, niet over de exameneisen of de inhoud zelf.

Standaard aanpassingen van de toets-, schoolexamencondities en de condities bij het Centraal Eindexamen:

- *Tijdverlenging*: standaard tijdverlenging 30 minuten.
- *Toegankelijk lettertype en goed bladbeeld*: Arial puntgrootte 12 is de standaardletter voor het eindexamen. De school mag de tekst niet meer zelf vergroten en kan ook niet meer vergroot geleverd worden.
- *Auditieve ondersteuning*: voor het eerste tijdvak van het CE zijn op bestelling PDF-bestanden van alle papieren examens beschikbaar die gebruikt kunnen worden met een voorleesprogramma. Voor schoolexamens regelt de school zelf een individuele voorleeshulp (spraaksynthese).
- *Spellingcorrectie talen*: de exameneisen CE zijn voor alle leerlingen hetzelfde. Dit geldt ook voor de correctievoorschriften voor spelling. Bij het SE bepaalt de school zelf in welke mate spelling meeweegt bij de correctie. De school mag daarbij dus geen uitzondering maken voor dyslectische leerlingen: de correctievoorschriften tellen voor alle leerlingen.
- *Tekstverwerker en spellingcontrole*: een school kan leerlingen gebruik laten maken van een tekstverwerker met spellingcontrole. Dit recht geldt voor alle eindexamenkandidaten (bij vakken waarbij spelling niet wordt beoordeeld), dus ook voor leerlingen zonder dyslexie. Dat wil niet zeggen dat scholen niet voor dyslectische leerlingen uitzonderingen mogen maken. Als de computer als schrijfgerei wordt ingezet bij de schoolexamens en centrale examens Nederlands vwo en havo dient de spellingcontrole bij niet-dyslectische kandidaten uitgeschakeld te zijn. Aan kandidaten met een deskundigenverklaring omtrent dyslexie volgens artikel 55 van het Eindexamenbesluit VO, mag het gebruik van spellingcontrole wel worden toegestaan.
- *Afstemming onderwijs en eindexamen*: de begeleiding in het onderwijs en aanpassingen die tijdens het examen worden toegestaan, moeten in elkaars verlengde liggen.
- *Aanpassingen melden*: De afwijkende wijzen van examineren moeten gemeld worden bij de Inspectie.
- *Dyslexieverklaring*: De school moet de aanpassingen kunnen onderbouwen met een officiële Dyslexieverklaring.
- *Talen bij het schoolexamen*: De opzet en het karakter van het schoolexamen bieden veel mogelijkheden voor aanpassingen. Als een ander toetstraject met een andere beoordeling van spelling op onderdelen gewenst is in verband met de ontwikkeling van de leerling met dyslexie, en als naar redelijkheid kan worden aangetoond dat dat andere traject er uiteindelijk ertoe leidt dat de leerling aan globaal dezelfde eisen heeft moeten voldoen, dan is dat mogelijk en kan het ook noodzakelijk zijn om (met toestemming van de directeur) een uitzondering op de regels te maken.

Bijlage 2 – Aanpassingen dyslectische leerlingen

Extra tijd:

- Voor het maken van SO's en repetities
- Voor stil lezen
- Voor het voorbereiden van hardop te lezen teksten
- Eventueel vragen overslaan bij SO's of repetities als er geen extra tijd is

Duidelijkheid teksten:

- Teksten Arial 12 pt of lettertype met vergelijkbare grootte en letterafstand
- Duidelijk bladbeeld

Talen:

- Beoordeling volgens vastgestelde beoordelingsmodellen Nederlands en vreemde talen
- Heeft veel auditieve ondersteuning nodig
- Sommige toetsen mondeling afnemen. Dit gaat altijd in overleg met de docent.
- Geen twee taalproefwerken op één dag. Hieronder valt ook een mondeling. In de toetsweek geldt deze aanpassing niet.

Andere vakken:

- Geen spellingfouten rekenen
- Sommige vragen mondeling beantwoorden
- Extra structuur en auditieve ondersteuning bij grote teksten

Extra adviezen:

- Computer met spellingcontrole indien mogelijk en nuttig
- Stimuleren gebruik ondersteunende software
- Het lezen van (in)gesproken boeken (bijvoorbeeld voor examenlijst)

Bijlage 3 – Beoordelingsmodel schrijftoetsen Nederlands

Nederlands: Beoordelingsmodel voor toetsen van de dyslectische leerling

Definiëring

- Spellingfouten: alle fouten die gemaakt worden bij het schrijven(spellen) van woorden, ongeacht of er voor het spellen wel of geen regels bestaan.

N. B.

Docenten moeten er zich bij een aangepaste beoordeling van bewust zijn, dat zij vaak moeite hebben om fouten in leerstof die als grammatica behandeld is, te rekenen als spelfout. Veel voorkomende voorbeelden hiervan zijn de vervoegingen van werkwoorden en de vorming van meervouden. Hun argumentatie om fouten hierin niet als spelfout te rekenen is dan vaak: ‘ze hebben er een regel voor gekregen en die kunnen ze toch leren’. Dit is echter een schijnargument. Correct spellen is niet het toepassen van regels maar het geautomatiseerd en correct schrijven van woorden. Om dat te leren zijn er enerzijds regels en anderzijds inprentingstechnieken. Het gebruik ervan moet leiden tot automatisering. Dat lukt dyslectici niet of nauwelijks, ongeacht of er wel of geen regels in het spel zijn.

- (multiple choice-)vragen/opdrachten waarbij foute woordbeelden worden aangeboden mogen niet voor dyslectische leerlingen worden gebruikt.

Voortgangsdossier

Spelling wordt anders beoordeeld:

1. Spellingfouten worden minder zwaar beoordeeld dan andere fouten: als er voor een fout in een toets $\frac{1}{4}$ of een $\frac{1}{2}$ punt wordt afgetrokken, trek dan voor een spelfout $\frac{1}{8}$ of $\frac{1}{4}$ punt af. (In de schooltypen vwo en havo zal een leerling uiteindelijk nadeel ondervinden van het helemaal niet meerekenen van spelfouten, gezien de eisen die onder andere bij het eindexamen worden gesteld.)
2. Spelling mag het resultaat op een toets niet beïnvloeden, tenzij spelling een onderdeel is van die toets. De docenten Nederlands moeten er zich dus altijd van bewust zijn, wat zij met een onderdeel willen toetsen.
3. Het minimumcijfer voor een spellingtoets is een 3.
4. Wanneer onderdelen twee zaken toetsen, bijvoorbeeld betekenis van woorden en spelling; of inhoud van een schrijfopdracht en vormgeving (waaronder dus spelling) geeft de docent twee cijfers: voor elke zaak één. Het cijfer voor spelling mag dan niet lager zijn dan een 3. Het eindcijfer voor het onderdeel is dan het gemiddelde van de twee cijfers.
5. Herhalingen van spelfouten worden niet meegerekend.

De volgende punten geven ruimte de beoordeling op de eisen voor het vak, die ook voor de dyslectische leerling belangrijk zijn, in te stellen; of aan de individuele mogelijkheden van dyslectische leerlingen aan te passen.

6. Bij toetsen kan *van tevoren in de sectie en met de dyslectische leerling afgesproken worden* welke specifieke fouten wel volledig (dus als gewone fouten) worden meegerekend. De docent kan hierbij de hoogfrequente woorden als uitgangspunt nemen of woorden met onlangs geleerde spellingen.
7. Bij toetsen kan *van tevoren in de sectie en met de dyslectische leerling afgesproken worden*, hoe en of de spellingfouten van bepaalde toets onderdelen worden meegeteld.

Examendossier

- De exameneisen zijn voor alle leerlingen hetzelfde. Dit geldt ook voor de correctievoorschriften voor spelling. Bij het schoolexamen bepaalt de school zelf in welke mate spelling meeweegt bij de correctie. De school mag daarbij geen uitzondering maken voor dyslectische leerlingen: de correctievoorschriften tellen voor alle leerlingen.

- De school kan dyslectische leerlingen gebruik laten maken van een tekstverwerker met spellingcontrole.
- Een digitaal woordenboek is niet toegestaan.
- De beoordeling schrijfvaardigheid havo/vwo Nederlands bij het Schoolexamen gaat volgens het volgende beoordelingsmodel:

basis (85)	plus (15)		min (o.a. fouten in basis)	
			A geen ingevuld bouwplan (- 10) (per fout: - 0.2; max. - 0.5) B het aantal woorden niet vermeld (- 10) C te weinig of te veel woorden (max. - 20) (- 0.2 per 10 woorden)	
titel	aansprekende titel (max. + 3)		D geen titel (- 5)	
inleiding: - aankondiging onderwerp - heldere (vraag)stelling	aansprekende inleiding (bv. anekdote, prikkelende uitspraak, iets uit actualiteit of iets uit de belevingswereld van publiek) (max. + 4)		E onderwerp is nog onduidelijk (- 5) F (vraag)stelling ontbreekt (- 10) G te kort (- 5)	
kern: - argumentatie voor - argumentatie tegen - weerlegging			H onvolledige, eenzijdige, zwakke argumentatie I geen/zwakke weerlegging J (absoluut) niet overtuigend (max. - 20) K geen uitwerkingen/voorbeelden (gevolg: te korte tekst!)	
slot: (- samenvatting) - conclusie (- aanbeveling)	uitsmijter (max. + 3)		L slot ontbreekt (zie ook O)/ te kort M geen duidelijke conclusie (max. - 20) N conclusie is anders dan de stelling	
			O geen indeling in inleiding - kern - slot (zie ook L) (- 10) P geen goede alinea-indeling (max. - 10) Q geen goede structuur (- 10) R geen verbanden/signaalwoorden (- 10)	
			S Niveau (geen betoog; geen stelling uit de opgave, feitelijke onjuistheden enz.)	
	goede, mooie stijl (max. + 5)		T taalfouten (geen aftrek voor de eerste fouten, max. 5, daarna: - spelfouten: per fout - 2, maximum 10 - stijlfouten: per fout - 2, maximum 10 - interpunctiefouten: per fout - 1, maximum 5)	

- De beoordeling schrijfvaardigheid mavo Nederlands bij het Schoolexamen gaat volgens het volgende beoordelingsmodel:

Aftrek inhoud	Maximumscore: 6
	-1
	-1
	-1
	-1
<i>Afhankelijk van het onderwerp waarover geschreven moet worden.</i>	-1
	-1
	-1
	-1
	-1
	-1
Aftrek taalgebruik	Maximumscore: 5
één of twee formuleringsfouten (onvolledige zinnen, onjuiste woordkeuze, onjuiste verwijzingen, onjuiste zinsbouw)	-1
drie of vier formuleringsfouten	-2
vijf of meer formuleringsfouten	-3
één of twee spelfouten (fouten in de spelling van werkwoordsvormen, overige spelfouten, inclusief ten onrechte opgenomen of weggelaten hoofdletters)	-1
drie of vier spelfouten	-2
vijf of meer spelfouten	-3
twee of meer interpunctiefouten	-1
Aftrek presentatie/conventies	Maximumscore 2
passende titel	
vermelding voornaam en achternaam onder artikel	
alineaa-indeling	
samenhang	
logische volgorde	
passend taalgebruik	
Totaalscore	...../13
Cijfer: (normering 1.0)	

Bijlage 4 – Moderne vreemde talen

Beoordelingsmodel voor toetsen moderne vreemde talen van de dyslectische leerling.

Dit beoordelingsmodel wordt alleen toegepast, als de leerling zich houdt aan de gemaakte afspraken met betrekking tot het leren van de moderne vreemde taal.

Definiëring

Spellingfouten: alle fouten die gemaakt worden bij het schrijven(spellen) van woorden, ongeacht of er voor het spellen wel of geen regels bestaan.

N.B.

Docenten moeten er zich bij een aangepaste beoordeling van bewust zijn, dat zij vaak moeite hebben om fouten in leerstof die als grammatica behandeld is, te rekenen als spelfout. Veel voorkomende voorbeelden hiervan zijn de vervoegingen van werkwoorden en de vorming van meervouden.

Hun argumentatie om fouten hierin niet als spelfout te rekenen is dan vaak: 'ze hebben er een regel voor gekregen en die kunnen ze toch leren'. Dit is echter een schijnargument. Correct spellen is niet het toepassen van regels maar het geautomatiseerd en correct schrijven van woorden. Om dat te leren zijn er enerzijds regels en anderzijds inprentingstechnieken. Het gebruik ervan moet leiden tot automatisering. Dat lukt dyslectici niet of nauwelijks, ongeacht of er wel of geen regels in het spel zijn.

Voortgangsdossier

1. Spelling wordt anders beoordeeld:

Spellingfouten worden minder zwaar beoordeeld dan andere fouten: als er voor een fout in een toets $\frac{1}{4}$ of een $\frac{1}{2}$ punt wordt afgetrokken, trek dan voor een spelfout $\frac{1}{8}$ of $\frac{1}{4}$ punt af.

(In de schooltypen vwo en havo zal een leerling uiteindelijk nadeel ondervinden van het helemaal niet meerekenen van spelfouten, gezien de eisen die onder andere bij het eindexamen worden gesteld.)

2. Herhalingen van spelfouten worden niet meegerekend.

3. Algemene beleidsregel dyslexie van de school: cijfer voor spelling niet lager dan 3.

4. De volgende punten geven ruimte de beoordeling op de eisen voor het vak, die ook voor de dyslectische leerling belangrijk zijn, in te stellen; of aan de individuele mogelijkheden van dyslectische leerlingen aan te passen:

- Bij toetsen kan van tevoren binnen de sectie en met de dyslectische leerling afgesproken worden welke specifieke spellingfouten wel volledig worden meegerekend. De docent kan hierbij de hoogfrequente woorden als uitgangspunt nemen of woorden met onlangs geleerde spellingen, bijvoorbeeld de th in the, this, that, those etc.
- Bij toetsen kan van tevoren binnen de sectie en met de dyslectische leerling afgesproken worden, dat alleen de spellingfouten van bepaalde onderdelen worden meegeteld.
- Zo kunnen eventueel spellingfouten in onderdelen als dialoog, woordkennis, grammaticale constructies(zinnen ontkennend en vragend maken) niet meegerekend worden. In het onderdeel werkwoordsvormen en meervoudsvormen zouden fouten in de gevraagde uitgangen wel of half meegerekend kunnen worden.

Examendossier

- De exameneisen zijn voor alle leerlingen hetzelfde. Dit geldt ook voor de correctievoorschriften voor spelling. Bij het schoolexamen bepaalt de school zelf in welke mate spelling meeweegt bij de correctie. De school mag daarbij geen uitzondering maken voor dyslectische leerlingen: de correctievoorschriften tellen voor alle leerlingen.
- De school kan leerlingen gebruik laten maken van een tekstverwerker met spellingcontrole. Dit recht geldt voor alle eindexamenkandidaten, dus ook voor leerlingen zonder dyslexie. Het feit dat dit recht voor alle leerlingen geldt, wil overigens niet zeggen dat scholen geen uitzondering mogen maken voor leerlingen met dyslexie.
- Digitaal woordenboek is niet toegestaan.

Bijlage 5 – Overzicht extra tijd

Soort toets	Mavo onderbouw	Mavo bovenbouw	Lyceum onderbouw	Lyceum bovenbouw
SO	20% extra tijd	20% extra tijd	20% extra tijd	20% extra tijd
Repetitie	20% extra tijd	20% extra tijd	20% extra tijd	20% extra tijd
Schoolexamen	n.v.t.	20% extra tijd	n.v.t.	10 minuten per klokuur
Centraal Eindexamen	n.v.t.	30 minuten	n.v.t.	30 minuten

Extra tijd schoolexamens:

Tijdsduur SE	Extra tijd mavo	Extra tijd lyceum
45'	9 minuten (totaal 54')	7,5 minuten (totaal 52,5')
50'	10 minuten (totaal 60')	8,5 minuten (totaal 53,5')
60'	12 minuten (totaal 72')	10 minuten (totaal 70')
90'	18 minuten (totaal 108')	15 minuten (totaal 105')
100'	20 minuten (totaal 120')	17 minuten (totaal 117')
120'	24 minuten (totaal 144')	20 minuten (totaal 140')

Bijlage 6 – Luistertoetsen

Luistertoetsen voor leerlingen die recht hebben op extra tijd

Hoewel het lastiger te realiseren is, mag bij luistertoetsen niet worden voorbij gegaan aan de extra tijd die deze leerlingen nodig hebben.

Suggesties voor het voortgangsdossier:

- Laat bij luistertoetsen de leerling met de cd in een apart lokaal werken, zodat hij in zijn eigen tempo kan werken. Deze toets gaat om luisterbegrip en niet om snelheidsprestatie. Dus geen tijdslimiet (wel binnen het lesuur af).
- Bij luistertoetsen krijgen leerlingen vóór aanvang inzage in de vragen.
- De leerling mag bij luistertoetsen meerdere keren de tekst beluisteren.
- Bij luistertoetsen mogen leerlingen langere pauzes gebruiken om de vragen beter te kunnen lezen.
- Bij een methodetoets bestaat de mogelijkheid dat de klas de luistertoets aan het begin van de toets maakt, waarbij leerling met recht op extra alvast begint met de rest van de methodetoets. Deze leerling doet dan de luistertoets individueel met audiospeler en koptelefoon aan het einde van de methodetoets.

Examendossier

Officiële toetsen die met het examen meetellen, worden met deze groep apart afgenomen met de hertoe aangepaste CD die daarvoor aangevraagd wordt.

De leerling wordt gevraagd om altijd eigen koptelefoon mee te nemen (oortjes). De docent faciliteert de PC/laptop/CD-speler.